ULTIMA ÎNTREBARE

ISAAC ASIMOV

Isaac Asimov. Fără doar şi poate unul dintre numele cele mai renumite ale genului science-fiction, Isaac Asimov (1920–1992) este atât de binecunoscut astfel încât nu voi consemna aici decât prmiile SF cu care a fost distins. Hugo 1963 pentru **„Introducerea ştiinţei în science fiction"** *(un premiu special care răsplătea rubrica sa lunară de ştiinţă din revista* The Magazine of Fantasy and Science Fiction*); Hugo 1965 pentru „Cel mai bun ciclu din toate timpurile" atribuit* **Fundaţiei** *(cele şapte romane ale ciclului au fost publicate între 1993 şi 1995 de Editura Nemira); Hugo 1973 şi Nebula 1972 pentru cel mai bun roman* **Zeii înşăşi** *(Editura Teora, 1993); Hugo 1977 şi Nebula 1976 pentru cea mai bună nuveletă* **„Omul bicentenar"** *(versiunea extinsă la dimensiunile unui roman,* **Omul pozitronic,** *a fost scrisă în colaborare cu Robert Silverberg şi a fost publicată de Editura Teora în 1996); Hugo 1983 pentru cel mai bun roman* **Marginea Fundaţiei** *(Editura Nemira, 1994); Nebula Grand Master 1986 (premiu pentru întreaga activitate); Hugo 1992 pentru cea mai bună nuveletă* **„Aur"** *(JSF nr.17/1993).*

Ultima întrebare a fost pusă pentru prima dată, pe jumătate în glumă, în ziua de 21 mai 2061, în acele vremuri de demult când omenirea a făcut primul său pas întru lumină. Întrebarea s-a ivit mai mult din întâmplare, ca rezultat al unui pariu pus la beţie, pe cinci dolari, şi iată cum s-a întâmplat:

Alexander Adell şi Bertram Lupov erau doi dintre sârguincioşii tehnicieni care-l aveau în grijă pe Multivac. Atâta cât putea şti o fiinţă omenească, ştiau şi ei ce se află în spatele ecranelor şi cadranelor giganticului computer, dincolo de acea glacială faţadă punctată de licări şi clinchete care se întindea pe kilometri şi kilometri lungime. Aveau, cât de cât, o vagă idee asupra planului general de relee şi circuite, care crescuseră de mult până dincolo de pragul de la care un singur om ar mai fi putut să-şi facă o

imagine exactă asupra întregului.

Multivac se auto-regla şi se auto-ajusta. Era nevoit s-o facă, întrucât nici un om nu-l putea regla şi ajusta destul de repede, şi nici măcar destul de adecvat. ...Aşa că Adell şi Lupov îi purtau de grijă monstruosului gigant doar facil şi superficial, chiar dacă făceau asta la fel de bine pe cât ar fi putut s-o facă orice alt om. Îl alimentau cu date, adaptau la cerinţele lui întrebările care i se puneau şi traduceau pe înţelesul tuturor răspunsurile pe care el le scotea la imprimantă. Nici o îndoială că şi ei, la fel cu atâţia alţii ca ei, erau pe deplin îndreptăţiţi să se împărtăşească din gloria care-l aureola pe Multivac.

De mai multe decenii, Multivac reuşise să proiecteze navele şi să stabilească traiectoriile care-i îngăduiseră omului să ajungă pe Lună, pe Marte şi pe Venus, dar, în acest stadiu, resursele neândestulătoare ale Pământului n-au mai putut susţine zborurile interplanetare. Prea multă energie se cerea consumată în acele lungi zboruri. Pământul ajunsese să-şi exploateze cărbunele şi uraniul cu din ce în ce mai multă eficienţă, dar zăcămintele, şi de cărbune şi de uraniu, nu erau fără fund.

Încetul cu încetul, Multivac acumulase însă destule cunoştinţe ca să poată da răspunsuri mai consistente unor întrebări mai esenţiale, şi iată că, pe 14 mai 2061, ceea ce până atunci fusese doar teorie deveni fapt împlinit.

Energia Soarelui putea fi acum stocată, înmagazinată, convertită în alte forme de energie şi utilizată nemijlocit la scară planetară. Întregul Pământ închise robinetul la combustia cărbunelui şi la fisiunea uraniului, şi deschise comutatorul care punea în directă legătură planeta, ca un singur tot, cu o mică staţie spaţială, măsurând doar o milă în diametru, care orbita în jurul Pământului la jumătatea distanţei până la Lună. Întregul Pământ era pus acum în mişcare de invizibile raze de energie solară.

Trecuseră abia şapte zile de la eveniment şi vâlva stârnită de el încă nu se stinsese, când Adell şi Lupov izbutiră să se mai descotorosească un pic de obligaţiile de serviciu şi să se întâlnească în tihnă într-un loc unde puteau presupune că nimeni nu s-ar fi gândit să-i caute: în încăperile goale de la subsol, unde se desfăşurau întinse instalaţii subterane, porţiuni ale puternicului corp îngropat al lui Multivac. Nevăzut de nimeni, lăsat în voia lui şi mergând parcă în gol, sortând tacticos date în acompaniamentul discret al unor satisfăcute şi leneşe declicuri, Multivac părea a-şi savura şi el un fel de vacanţă, lucru pentru care cei doi ortaci îi erau recunoscători. N-aveau nici ei de gând să-l incomodeze cu ceva, cel puţin la început.

Îşi aduseseră şi o sticlă cu ceva, acolo, şi singura lor preocupare pentru moment era să se destindă şi ei un pic, unul în tovărăşia celuilalt şi amân-

doi în tovărăşia sticlei.

— Te doare mintea când stai să te gândeşti, zise Adell. Pe faţa lui lată oboseala lăsase urme, şi oboseală era şi în gestul cu care-şi amesteca alene băutura în pahar cu o vergea de sticlă, privind absent la cuburile de gheaţă ce abia se răsturnau şi ele de pe-o parte pe alta. Avem acum pe gratis mai multă energie decât am putea să folosim vreodată. Avem atâta energie că, de ne-am pune capu' cu ea, am putea să topim tot Pământu' ăsta şi să-l prefacem într-o picătură babană de fier lichid, bine îngălată cu de toate, şi nici nu ne-ar durea capu' c-am consumat atâta energie. Avem atâta energie cât să tot consumăm, acum şi totdeauna, şi-ntotdeauna, şi pe totdeauna.

Lupov smuci din cap într-o parte. Avea acest tic, atunci când era pus pe căutat nod în papură, şi-acum tocmai că era pus pe căutat noduri în papură, dacă nu de alta, măcar pentru că pe el căzuse angaraua să care gheaţa şi sticla şi paharele, şi toate catrafusele.

— Nu pe totdeauna, zise el.

— Bine, Bert, ce naiba, aproape pe totdeauna. Cât mai arde soarele pe cer.

— Asta nu-nseamnă pe totdeauna.

— Bine, na, atunci. Miliarde de ani peste miliarde de ani. Douăzeci de miliarde, să zicem. Eşti mulţumit aşa?

Lupov îşi trecu degetele printre firavele-i fire de păr, ca şi cum ar fi vrut să se asigure că-i mai rămăsese ceva pe cap, şi zise, sorbind delicat din băutura pe care-o avea în pahar:

— Douăzeci de miliarde de ani, asta nu-nseamnă pe totdeauna.

— Înseamnă mai mult decât avem noi de trăit, până-i lumea.

— Până-i lumea, şi până-i pe lume cărbune şi uraniu.

— Bine, de acord, se termină şi astea odată. Dar până la Staţia Solară tot putem urni cumva navele cosmice, una câte una, iar de-acolo până la Pluton şi înapoi fiecare poate bate drumul şi de-un milion de ori, fără să ne mai doară capu' de combustibil. Aşa ceva nu mai poţi face numai cu cărbune şi uraniu. N-ai decât să-l întrebi pe Multivac, dacă pe mine nu mă crezi.

— N-am de ce să-l întreb pe Multivac. Ştiu şi eu cum stă treaba.

— Atunci termină odată, izbucni Adell simţind că nu mai are mult şi-i sare muştarul. Termină cu mofturile şi nu mai face egal cu zero tot ce face Multivac pentru noi. Face perfect tot ce face.

— Cine-a zis că nu face? Ce zic eu e numai atâta: că soarele n-o să dureze pe totdeauna. Asta-i tot ce-am zis. Suntem asiguraţi, bine-mersi, pe douăzeci de miliarde de ani. Bine, şi după aia ce urmează?

Întinzând spre celălalt un deget ce tremura abia perceptibil, Lupov adăugă:

— Şi să nu-mi spui mie că n-avem decât să întoarcem comutatorul şi, gata, trecem la alt soare.

Pentru o vreme, se aşternu tăcerea. Adell îşi ducea paharul la buze numai când şi când, iar ochii lui Lupov stăteau cât pe ce să se închidă. Combatanţii îşi luaseră un scurt răgaz de odihnă.

Apoi Lupov deschise brusc ochii:

— La asta-ţi umblă mintea, nu? că putem trece la alt soare când al nostru o fi gata, spune drept, hai?

— Aiurea, nu-mi umblă mintea la nimic.

— Ba da, îţi umblă. Vezi, ăsta-i cusurul tău: stai cam prost cu logica. Eşti ca tipu' ăla dintr-un banc, pe care l-a prins odată o ploaie cu găleata şi care-a luat-o iute la picior de s-a adăpostit sub un copac într-o pădurice. Şi nu-l mai durea capu' de nimic, te-ai prins? că-şi zicea că dacă răzbeşte ploaia prin frunzele din copac şi-l udă, odată se mută sub alt copac, că ăla-i neînceput.

— M-am prins, da, zise Adell. Nu mai striga aşa. Când soarele ăsta al nostru o fi gata, şi celelalte stele or să fie gata.

— Al naibii ce-or să mai fie, îşi mai scăzu Lupov decibelii. Toate-au avut un început în explozia cosmică originară, sau ce-o fi fost atunci, şi toate or să aibă un sfârşit, când soarele o să-şi termine provizia. Unele şi-o termină mai repede ca altele, ce-i drept. Astea, cum le zice, astea, ce naiba, gigantele, astea n-o s-o ducă nici măcar o sută de milioane de ani. Soarele, da, o să dureze douăzeci de miliarde de ani şi, mai ştii? piticele s-ar putea să ajungă şi la o sută de miliarde de ani, bătuţi pe muche. Da' ia să luăm, colea, un trilion de ani, şi-atunci să vezi că nu mai vezi decât întuneric beznă. Entropia o să tot crească, până ce-o să-şi atingă nivelul maxim. Şi cu asta. Punct.

— Ştiu foarte bine cum e cu entropia, zise Adell, îmbăloşat deodată în propria-i dignitate.

— Ştii pe naiba.

— Ştiu şi eu cât ştii şi tu.

— Atunci ştii că toate celea se termină odată şi-odată şi rămân în pană.

— Sigur că da. Cine zice că nu se termină?

— Chiar tu ai zis. Prăpădit de cap sec ce eşti. Tu ai zis c-o să avem oricâtă energie ne-ar trebui vreodată, pe totdeauna. Tu ai zis aşa, „pe totdeauna".

Era acum rândul lui Adell să-i caute nod în papură:

— Rămâne posibilitatea ca într-o zi să punem totul din nou pe picioare, zise el.

— Niciodată.

— De ce? Odată, vreodată.

— Niciodată.

— Ia ’ntreabă-l pe Multivac.

— Întreabă-l *tu* pe Multivac. Punem pariu? Pe cinci dolari că nu ţine.

Adell era deja destul de cherchelit ca s-o ia pe bune, dar încă destul de treaz ca să poată procesa simbolurile şi operaţiunile necesare, formulându-le într-o întrebare care, în cuvinte, ar fi sunat cam aşa: „Va putea vreodată omenirea, fără să ajungă la epuizarea totală a energiei de care dispune, să refacă Soarele în toată splendoarea tinereţii sale. Chiar şi după ce acesta va fi murit de bătrâneţe?”

Sau poate că s-ar fi putut spune încă şi mai simplu, aşa: „Cum poate entropia din Univers, odată ajunsă la nivelul ei ultim, să fie masiv redusă şi readusă la nivelul iniţial?”

Multivac căzu pe dată în nemişcare şi tăcere totală. Pâlpâirile luminiţelor de control se stinseră, sunetele vătuite ale clicurilor şi declicurilor de la relee încetară.

Apoi, exact în momentul când cei doi tehnicieni alarmaţi simţeau că nu-şi mai pot ţine răsuflarea, o bruscă zvâcnire de viaţă însufleţi teletipul conectat la respectiva porţiune a lui Multivac. Şase cuvinte apărură imprimate pe teletip:

DATE INSUFICIENTE PENTRU UN RĂSPUNS EDIFICATOR.

— Meci nul! mai strecură Lupov printre dinţi. Apoi plecară de-acolo în grabă.

În dimineaţa următoare, în mahmureala capului care stătea să le plesnească şi-a gurii înfundate cu câlţi, cei doi uitaseră cu totul de incident.

* * *

Jerrodd, Jerrodine şi Jerrodette I şi II stăteau toţi cu ochii ţintă la peisajul cu cer înstelat cu care videoecranul îi delecta în timpul sincopei atemporale pe care în mod necesar trecerea prin hiperspaţiu trebuia s-o parcurgă. La un moment dat, puzderia de stele prinse a se estompa şi lăsă locul unui singur disc de lumină marmorată, care se instală în centrul ecranului.

— Asta-i X-23, zise Jerrodd cu convingere. Îşi încleştă strâns la spate

braţele subţiratice, de i se înălbiră încheieturile.

Cele două micuţe Jerrodette, fetiţe amândouă, trăiau acum pentru prima dată în viaţa lor experienţa trecerii prin hiperspaţiu şi nu prea stăteau să guste senzaţia de moment de-a fi concomitent şi înăuntru şi în afară. De-abia-şi mai înghiţeau chicotelile, zbenguindu-se şi fugărindu-se una pe alta, zburdalnice, pe urmele mamei lor, în timp ce intonau amândouă deodată:

— Am ajuns pe X-23... Am ajuns pe X-23... Am ajuns pe...

— Linişte, copii! zise Jerrodine răspicat. Jerrodd, eşti sigur?

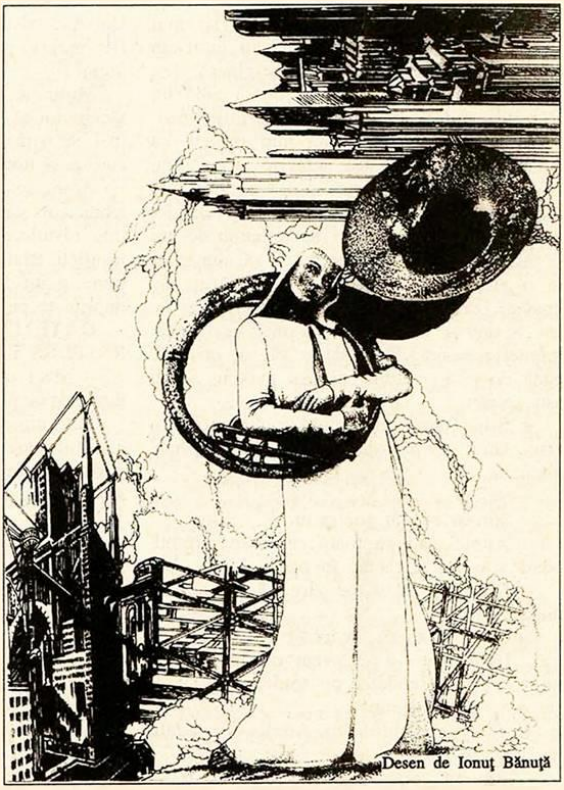
Desen de Ionuţ Bănuţă

— Cum să nu fiu sigur? întrebă Jerrodd, înălţându-şi privirea spre informa umflătură de metal de sub tavan care străbătea încăperea pe toată lungimea ei, intrând în peretele de la capătul opus. Se întindea pe toată lungimea navei, de la un capăt la celălalt.

Prea multe nu ştia Jerrodd despre acel sul gros de metal, decât că era ceea ce se cheamă un Microvac, la care veneai să-i pui întrebări când aveai ceva de întrebat; şi chiar dacă nu venea nimeni să-l întrebe nimic, el tot îşi vedea liniştit de treaba lui, pilotând nava spre destinaţia prestabilită; şi alimentând-o cu energie în timpul escalelor pe care le făcea pe diverse Staţii Energetice Sub-galactice; şi calculând ecuaţiile pentru salturile hiperspaţiale.

Jerrodd şi familia lui n-aveau nimic de făcut, decât să stea şi să aştepte; şi să-şi ducă în tihnă viaţa lor, instalaţi confortabil în secţiunea rezidenţială a navei.

Jerrod parcă auzise odată de la cineva, dar nu mai ştia de la cine, că „ac”-ul din coada lui „Microvac” ar fi fost o prescurtare de la „analog computer” din străvechea limbă numită engleză, dar acum şi de asta abia

dacă-şi mai aducea aminte.

Tot privind la videoecran, Jerrodine simţi că i se umezesc ochii:

— Nu mă pot stăpâni, ce să fac. Îmi vine aşa, nu ştiu cum, când mă gândesc c-am plecat de pe Pământ pentru totdeauna şi n-o să ne mai întoarcem niciodată.

— Ei, asta-i acum. Pentru numele lui Pete! exclamă Jerrodd. N-aveam ce să ne ţină acolo, la ce să fi rămas? Pe când aici, pe X-23, o să avem tot ce ne putem dori. N-o să te simţi singură pe planeta asta, fii pe pace. N-o să ducem o viaţă de pionieri. Deja se află peste un milion de locuitori pe planetă. Doamne Sfinte, stră-strănepoţii noştri vor trebui să-şi caute lumi noi, pentru că X-23 va fi suprapopulată.

Apoi, după o pauză de reflecţie, adăugă:

— Ascultă-mă pe mine, am avut noroc cu computerele, c-au putut ţine pasul cu creşterea populaţiei şi-au fost gata la timp cu toate celea pentru călătoria interstelară.

— Ştiu, ştiu că aşa-i, zise Jerrodine în prada remuşcărilor.

Pe faţă, Jerrodelte I anunţă scurt:

— Microvacul nostru e cel mai bun Microvac din lume.

— Aşa zic şi eu, spuse Jerrodd ciufulindu-i părul.

Era o senzaţie nemaipomenită să ştii că ai un Microvac numai al tău propriu, şi Jerrodd se felicita că se născuse în generaţia lui şi nu în alta. Pe vremea când tatăl său era tânăr, singurele computere care existau pe atunci erau nişte namile de maşini interminabile care ocupau suprafeţe de teren măsurând sute de kilometri pătraţi. Fiecare planetă avea numai un singur astfel de computer. Care aşa se şi numea, AC Planetar. Timp de o mie de ani, neântrerupt, AC-urile Planetare au tot crescut în dimensiuni, pentru ca apoi, fără de veste, să vină perfecţionarea. Locul tranzistorilor fu luat de lămpile catodice moleculare, astfel încât chiar şi cel mai mare AC Planetar începea acum într-un spaţiu numai pe jumătate din volumul unei nave spaţiale.

Jerrodd se simţi cuprins de o senzaţie înălţătoare, la fel cum se simţea ori de câte ori se gândea că propriul lui Microvac personal era de nu ştiu câte ori mai complex decât acel străvechi şi primitiv Multivac originar care îmblânzise Soarele pentru prima dată, şi aproape la fel de complex ca Ac-ul Planetar al Pământului (cel mai mare dintre toate) care pentru prima dată soluţionase problema zborului hiperspaţial şi făcuse astfel cu putinţă expediţiile spre alte stele.

— Atâtea stele, atâtea planete, suspină Jerrodine, absorbită încă în propriile-i gânduri. Cred că familiile cu copii vor porni mereu la drum spre

noi planete, aşa cum facem noi acum, şi-aşa va fi întotdeauna.

— Nu chiar întotdeauna, zise Jerrodd cu o umbră de zâmbet. Într-o zi, cândva, vor trebui să se oprească, deşi nu chiar aşa de curând. Nu în următoarele miliarde de ani. Multe miliarde. Dar chiar şi stelele au un sfârşit, doar ştii. Entropia creşte neâncetat.

— Ce-i aia entropia, tati? îşi piţigăi glasul Jerrodette II.

— Entropia, puiule dulce, e aşa, un cuvânt care-ţi spune cât de multe-s lucrurile care se strică şi nu mai merg în întregul Univers. Toate celea se strică de la o vreme şi nu mai merg, doar ştii şi tu cum s-a stricat roboţelul tău care umbla şi vorbea, mai ţii minte?

— Şi ce, parcă nu poţi să-i pui o baterie nouă, aşa cum i-ai pus la roboţelul meu, de-a-nceput iar să meargă!

— Bateriile astea-s chiar stelele, scumpa mea. Dacă s-au consumat odată, nu mai avem de unde lua alte baterii.

Fără de veste, Jerrodette I izbucni într-un hohot de plâns cu sughiţuri:

— Nu, tati, să nu le laşi! Să nu laşi stelele să se strice!

— Vezi acuma ce-ai făcut? şuieră Jerrodine, scoasă din sărite.

— De unde era să ştiu că se sperie dintr-atâta? îi întoarse Jerrodd şuieratul.

— Hai să-l întrebăm pe Microvac, se tânguia Jerrodette I. Hai să-l întrebăm cum să facem să meargă stelele din nou!

— Întreabă-l, ce mai stai! zise Jerrodine. Asta o să le liniştească. (Jerrodette II începuse să plângă şi ea.)

— Gata, gata, uite-acum, scumpele mele! ridică din umeri Jerrodd. Uite-acum îl întreabă tata pe Microvac. Nici o grijă, ne spune el ce şi cum.

Îi puse întrebarea lui Microvac, adăugând cu glas scăzut:

— Răspunsul la imprimantă.

Ţinând ascunsă în căuşul palmei fâşia de cellufilm subţire pe care era imprimat răspunsul, Jerrodd exclamă voios:

— Ia uite, Microvac zice c-o să aibă el grijă de toate când le-o veni rândul, aşa că să nu ne facem noi nici o grijă.

— Şi-acum gata, copii, la culcare toată lumea, zise Jerrodine. Nu mai e mult şi ajungem la noua noastră casă.

Înainte de-a distruge cellufilmul, Jerrodd mai citi o dată cuvintele imprimate pe el:

DATE INSUFICIENTE PENTRU UN RĂSPUNS EDIFICATOR.

Mai ridică o dată din umeri, apoi se uită la videoecran. X-23 era drept în faţă.

* * *

VJ-23X de pe Lameth stătea cu privirile aţintite în adâncurile negre ale hărţii tridimensionale la scară mică a Galaxiei şi zise:

— Să fim noi oare chiar aşa de ridicoli, mă întreb, atunci când ne preocupă atât de insistent această chestiune?

MQ-17J de pe Nicron scutură din cap:

— Nici vorbă. După cum ştii, la actuala rată a expansiunii. Galaxia va fi saturată în termen de cinci ani.

Amândoi păreau a fi în prima tinereţe, arătau ca la douăzeci-şi-ceva de ani, amândoi erau înalţi şi perfect proporţionaţi.

— Şi totuşi, zise VJ-23X, nu mă pot decide să înaintez Consiliului Galactic un raport pesimist.

— Ba eu nici nu mă gândesc să am în vedere vreun alt fel de raport. Ia să mi-i zgâlţâi niţeluş! Trebuie să-i zgâlţâim că să se trezească.

— Spaţiul e infinit, suspină VJ-23X. O sută de miliarde de Galaxii ne stau la dispoziţie să le luăm în primire. Ba chiar mai multe.

— O sută de miliarde *nu* înseamnă că e infinit. Şi devine tot mai puţin infinit pe măsură ce trece timpul. Fii numai atent! Cu douăzeci de mii de ani în urmă, omenirea a soluţionat pentru prima dată problema utilizării energie solare, şi după numai câteva secole călătoria interstelară a devenit posibilă. I-au trebuit omenirii un milion de ani ca să populeze o singură planetă, nu prea mare nici aceea, şi apoi, în numai cincisprezece mii de ani a populat tot restul Galaxiei. Acum populaţia se dublează la fiecare zece ani...

— Datorăm asta imortalităţii, îl întrerupse VJ-23X.

— Foarte bine. Imortalitatea există şi trebuie să ţinem cont de ea. Sunt gata să admit că are şi partea ei mai puţin convenabilă, imortalitatea asta. Galactic AC a soluţionat în folosul nostru o mulţime de probleme, dar prin soluţia dată în problema asta, a prevenirii îmbătrânirii şi morţii, n-a făcut decât să-şi submineze toate celelalte soluţii.

— Presupun totuşi că nu intenţionezi să renunţi la viaţă.

— A, nu, asta nu, o lăsă imediat mai moale MQ-17J. Deocamdată, cel puţin. Nu încă. Nu-s încă aşa de bătrân. Tu ce vârstă ai?

— Două sute douăzeci şi trei de ani. Dar tu?

— Eu n-am încă două sute. ...Dar, ca să revenim la ce discutam adineauri. Populaţia se dublează la fiecare zece ani. Din momentul în care Galaxia va fi plină până la refuz, în decurs de zece ani vom popula complet încă o Galaxie. Alţi zece ani şi vom avea alte două Galaxii pline ochi. Încă

un deceniu, încă patru Galaxii. Într-o sută de ani, vom fi burduşit cu populaţie umană o mie de Galaxii. Într-o mie de ani, un milion de Galaxii. În zece mii de ani, întregul Univers cunoscut. Şi după aceea, ce urmează?

— În subsidiar, mai e şi problema transportului, zise VJ-23X. Mă întreb de câte unităţi energetice solare va fi nevoie ca să strămutăm galaxii de indivizi umani dintr-o Galaxie în alta.

— Foarte bună observaţie. Omenirea consumă deja, la ora de faţă, câte două unităţi energetice de mărimea unui soare în fiecare an.

— Cea mai mare parte a energie oricum se risipeşte. În definitiv, numai Galaxia noastră iradiază în spaţiu o mie de unităţi energetice solare în fiecare an, din care noi captăm şi utilizăm doar două.

— De acord, dar chiar şi dacă am atinge o eficienţă de sută la sută, şi tot n-am face decât să amânăm sfârşitul. Necesităţile noastre de energie cresc în progresie geometrică, mai repede chiar şi decât creşterea populaţiei. Vom consuma până la ultimul strop toată energia, încă înainte de-a fi terminat de colonizat Galaxia până la ultimul om. Bună chestie. Excelentă.

— N-avem decât să construim noi stele din gazul interstelar.

— Ori să le încropim din căldura deja risipită, adăugă MQ-17J, sarcastic.

— Trebuie să fie o cale sau alta pentru a face entropia reversibilă. Poate c-ar trebui să-l întrebăm pe Galactic AC.

De fapt, VJ-23X nu vorbea serios, dar MQ-17J, fără a mai sta pe gânduri, scoase pe dată din buzunar contactorul AC şi-l puse pe masă în faţa lui.

— Chestia asta nu-mi dă pace deloc, zise el. Odată şi-odată, specia umană nu va mai avea încotro şi va trebui s-o ia de coarne.

Privea posomorât la micul contactor AC de pe masă. O nimica toată, dacă-l luai aşa, în sine, dar era conectat prin hiperspaţiu cu marele Galactic AC care servea prompt întreaga omenire. Luând în considerare şi hiperspaţiul, micul contactor era o parte integrantă a lui Galatic AC.

MQ-17J mai întârzie o clipă, întrebânduse dacă în nemuritoarea lui viaţă va apuca vreodată să-l vadă cu ochii lui pe Galactic AC. Care avea în folosinţă exclusivă o miniplanetă rezervată în întregime acestui scop – o pânză de păianjen ţesută sferic din raze de forţă pentru a-şi reţine centripet materia, în interiorul căreia undele de sub-mezonii stabilizaţi în supratensiune tranzistorică luaseră de mult locul rudimentarelor lămpi catodice moleculare. Chiar şi aşa, cu toate aceste dispozitive sub-eterice, Galactic AC măsura în diametru, din câte se ştia, peste o treime de kilometru.

MQ-17J îşi rosti abrupt întrebarea în contactorul AC:

— Poate fi făcută reversibilă entropia?

Ceea ce-l cam luă prin surprindere pe VJ-23X, care zise prea târziu:

— Ce faci, păi nu asta am vrut eu să zic, nu trebuia neapărat să-l şi întrebi...

— Şi de ce nu?

— Doar ştim prea bine amândoi că entropia nu este şi nu poate fi reversibilă. Nu mai poţi face la loc copacul ars, din fumul şi cenuşa care-a rămas.

— Aveţi mulţi copaci pe-acolo, pe planeta voastră? întrebă MQ-17J.

Semnalul emis de Galactic AC îi reduse scurt la tăcere. Vocea lui susura fină şi catifelată din micul contactor AC de pe masă. Şi vocea zicea:

NU EXISTĂ SUFICIENTE DATE PENTRU UN RĂSPUNS EDIFICATOR.

— Poftim! zise VJ-23X.

După care cei doi reveniră la chestiunea raportului pe care-l aveau de înaintat către Consiliul Galactic.

* * *

Zee Prime cuprinse cu mintea noua Galaxie trecând repede peste nenumăratele vârtejuri de stele presărate peste tot în cuprinsul ei. O galaxie pe care n-o mai văzuse niciodată până atunci. Dar oare va ajunge vreodată să le vadă pe toate? Erau aşa de multe, fiecare purtându-şi cu sine omenirea cu care era încărcată... O încărcătură care devenise aproape un balast inert. Din ce în ce mai mult, adevărata esenţă a omului putea fi acum întâlnită doar aici, în largul spaţiului.

Minţi, nu trupuri! Trupurile nemuritoare rămăseseră undeva jos pe planete, stocate şi conservate de-a lungul eonilor. Din când în când, mai erau trezite pentru a efectua activităţi materiale, dar asta se întâmpla din ce în ce mai rar. Şi din ce în ce mai puţini indivizi noi erau aduşi în existenţă pentru a se alătura incredibilei puzderii deja existente, dar ce mai conta asta acum? Deja nu mai era loc în Univers pentru indivizi noi.

Zee Prime se trezi din reverie, simţind că trece printr-un fascicul de antene ale altei minţi.

— Eu sunt Zee Prime, zise Zee Prime. Tu cine eşti?

— Eu sunt Dee Sub Wun. Din ce Galaxie eşti?

— Noi îi zicem Galaxia, şi-atât. Dar tu, din ce Galaxie eşti?

— Şi noi la fel, o numim pe-a noastră, Galaxia şi-atât. Toţi oamenii îşi numesc Galaxia în care trăiesc pur şi simplu Galaxia, şi nimic mai mult. Şi

de ce nu?

— Adevărat. Doar toate Galaxiile-s la fel.

— Nu chiar toate. Undeva într-o galaxie anume trebuie să se afle obârşia din care se trage seminţia omului. Asta o face să fie aparte.

Iar Zee Prime zise:

— Şi care-i Galaxia asta?

— Nu ştiu să spun. Universal AC trebuie să ştie.

— Să-l întrebăm? Am devenit deodată curios.

Percepţia lui Zee Prime îşi lărgi cuprinderea până ce înseşi Galaxiile se micşorară şi se preschimbară, toate la un loc, într-o altă pulbere, presărată pe un fundal încă şi mai vast. Sute şi mii de miliarde de Galaxii, fiecare cu fiinţele sale nemuritoare, fiecare purtându-şi cu sine încărcătura de inteligenţe sălăşluite în minţi care cutreierau liber prin spaţiu. Şi, dintre toate, doar una era fără pereche şi fără egal, căci era Galaxia cea-dintâi-stătătoare. Doar una, dintre toate, avea în trecutu-i atât de îndepărtat şi de înceţoşat un timp când fusese singura Galaxie în care omul vieţuia.

Zee Prime nu mai putea de nerăbdare să vadă cum arată această Galaxie, aşa că întrebă:

— Universal AC! Care e Galaxia de unde se trage omenirea?

Iar Universal AC îl auzi, căci pe fiecare planetă şi peste tot în spaţiu el avea receptori gata să audă, şi fiecare dintre aceşti receptori comunica prin hiperspaţiu spre un anumit punct neştiut unde Universal AC îşi făcea, solitar şi intangibil, veacul.

Zee Prime avea ştiinţă numai despre un singur om ale cărui gânduri răzbiseră cândva peste distanţa de nepătruns până la Universal AC, şi tot ce-i putuse spune acel om era ceva despre un glob strălucitor, de nici un metru în diametru, greu de desluşit cu privirea.

— Dar cum poate încăpea acolo întregul Universal AC? întrebase Zee Prime.

— Cea mai mare parte a lui, sunase atunci răspunsul, se află în hiperspaţiu. Dar în ce formă anume există el acolo, nu-mi pot imagina.

Şi nimeni altcineva nu-şi putea imagina, pentru că – Zee Prime ştia prea bine – trecuse de mult ziua când vreo mână de om să fi atins şi să fi făurit vreo parte a vreunui Universal AC. Fiecare Universal AC îşi proiecta şi îşi construia singur propriul urmaş. Fiecare, de-a lungul unei existent de un milion de ani sau şi mai mult, acumula datele care îi erau necesare pentru a-şi construi singur un succesor mai bun, mai complex, mai înzestrat, în care propriul său depozit de date şi propria sa personalitate să fie înglobate.

Universal AC întrerupse gândurile divagante ale lui Zee Prime, nu prin

cuvinte, ci printr-un impuls precis direcţional. Fluxul mental al lui Zee Prime fu luat şi purtat şi condus înspre un roi de Galaxii ce abia pâlpâiau vederii, şi dintre acestea una prinse a se mări treptat, până ce şi stelele din care era formată putură fi deslușite fiecare în parte.

Un gând veni atunci de undeva, infinit de departe, dar infinit de limpede:

ACEASTA ESTE GALAXIA DE ORIGINE A OMULUI.

Dar nu era decât o galaxie oarecare, la fel cu toate celelalte, la fel cu oricare alta, şi Zee Prime avu a-şi înnăbuşi dezamăgirea.

Atunci Dee Sub Wun, a cărui minte o însoţise tot timpul pe prima, interveni deodată întrebând:

— Se află cumva printre aceste stele şi steaua de origine a omului?

Iar Universal AC zise atunci: STEAUA DE ORIGINE A OMULUI A EXPLODAT CA NOVĂ. ACUM E O PITICĂ ALBĂ.

— Şi toţi oamenii de-acolo au murit? întrebă Zee Prime, cu o tresărire care nu-i mai lăsă timp de gândire.

Iar Universal AC zise atunci: O LUME NOUĂ, CA TOTDEAUNA ÎN ASTFEL DE CAZURI, A FOST CONSTRUITĂ, PENTRU TRUPURILE LOR FIZICE, LA TIMPUL POTRIVIT.

— Da, sigur că da, zise Zee Prime, dar, chiar şi aşa, o dureroasă senzaţie de pierdere îl inundă şi-l copleşi ca un val. Şi mintea lui întrerupse contactul şi se desprinse de Galaxia de obârşie a Omului, îi dădu drumul să cadă înapoi şi să se piardă la loc printre acele de lumină stinse în depărtări. Şi niciodată n-avea să-l mai încerce dorinţa de-a o vedea din nou.

Dee Sub Wun îl întrebă:

— De ce te-ai întristat?

— Toate stelele mor. Steaua noastră de unde-am venit cândva e acum moartă.

— Mor şi se sting, asta le-aşteaptă pe toate. De ce n-ar muri?

— Dar când nu va mai fi energie deloc, atunci şi corpurile noastre în cele din urmă vor muri şi ele, şi noi, şi tu şi eu, împreună cu ele.

— Vor mai trece până atunci miliarde de ani.

— Nu vreau să ştiu că se va întâmpla una ca asta nici chiar peste miliarde şi miliarde de ani. Universal AC! Cum pot fi ţinute stelele să nu moară?

Uşor amuzat, Dee Sub Wun zise:

— Îl întrebi, de fapt, cum poate fi inversată direcţia entropiei.

Iar Universal AC veni şi el cu răspunsul cerut:

ÎNCĂ TOT NU EXISTĂ SUFICIENTE DATE PENTRU UN

RĂSPUNS EDIFICATOR.

Atunci Zee Prime îşi chemă gândul înapoi în propria-i Galaxie. Şi niciodată n-avea să-şi mai trimită vreun gând în întâmpinarea lui Dee Sub Wun, al cărui trup se afla adăstând poate în vreo Galaxie aflată la un milion de ani-lumină, sau poate acolo în vecini, pe vreo stea de lângă cea a lui Zee Prime. Acum nu mai avea nici o importanţă.

Trist şi nefericit, Zee Prime se apucă să adune de unul singur hidrogen interstelar din care să-şi rotunjească o stea cât de mică, dar a lui proprie. Dacă stelele tot trebuiau să moară cândva, măcar să ştie că mai putea fi şi construită una, oricât de mică.

* * *

Omul privit în sine, ca un singur tot, pentru că într-un fel, sub raport mental, Omul era unul singur. Era alcătuit din trilioane de trilioane de trilioane de trupuri fără vârstă, fiecare avându-şi un loc al lui, fiecare fiinţând în pace şi linişte şi odihnă, la adăpost de orice descompunere, fiecare vegheat de automate perfecte, la adăpost, şi ele, de orice dereglare, în timp ce minţile tuturor acestor trupuri fuzionau liber contopindu-se într-una singură, indistinctă.

Şi Omul zise:

— Universul e pe moarte.

Căci Omul îşi purta privirea asupra Galaxiilor din ce în ce mai stinse. Stelele gigante, risipitoarele, erau de mult duse şi stinse, scufundate undeva în urmă într-un abis al trecutului tot mai îndepărtat care le înghiţise şi le mistuise. Aproape toate stelele rămase erau acum pitice albe, şterse lumini în declin întru stingerea din urmă.

Stele noi fuseseră durate din pulberea adunată dintre stele, unele formându-se de la sine, în urma unor procese naturale, altele zidite de Omul însuşi: şi aceste stele noi erau acum şi ele pe ducă. Se mai putea face câte ceva, piticele albe mai puteau fi încă împinse în coliziune, ca să se zdrobească unele de altele şi ca, din puternicele forţe astfel dezlănţuite, să poată fi durate stele noi: dar ieşea numai o singură stea la fiecare mie de pitice albe sfărâmate, şi chiar şi stelele astfel înjghebate se îndreptau şi ele spre acelaşi sfârşit.

Şi Omul zise:

— Gospodărită cu grijă, sub îndrumarea lui Cosmic AC, energia care a mai rămas în tot cuprinsul Universului ar mai putea ajunge pentru încă alte câteva miliarde de ani.

— Da, dar chiar şi aşa, zise Omul, în cele din urmă tot se va termina cândva. Oricât de zgârcit gospodărită, oricât de strict raţionalizată şi consumată cu ţârâita, energia odată consumată e definitiv consumată şi nu mai poate fi pusă la loc. Entropia urmează să tot crească, la nesfârşit, până ce-şi va atinge nivelul maxim.

Şi-atunci Omul zise:

— N-ar putea fi oare inversat cursul entropiei? Hai să-l întrebăm pe Cosmic AC.

Cosmic AC era peste tot împrejurul lor, dar nu în spaţiu. Nici un fragment din componenţa lui nu exista în spaţiu. Cosmic AC fiinţa în hiperspaţiu şi era alcătuit din ceva ce nu era nici materie, nici energie. Problema naturii şi dimensiunilor sale de mult nu mai putea fi pusă în termeni pe care Omul să-i poată, cât de cât, înţelege.

— Cosmic AC, zise Omul, cum poate fi inversată entropia?

Iar Cosmic AC răspunse: ÎNCĂ TOT NU DISPUN DE DATE SUFICIENTE PENTRU UN RĂSPUNS EDIFICATOR.

— Adună atunci date suplimentare, zise Omul.

La care, Cosmic AC răspunse: AŞA VOI FACE. TOT AŞA FAC DE O SUTĂ DE MILIARDE DE ANI ÎNCOACE. PREDECESORILOR MEI ŞI MIE ÎNSUMI NI S-A MAI PUS DE MULTE ORI ACEASTĂ ÎNTREBARE. ORICÂT DE MULTE AR FI DATELE PE CARE LE-AM STRÂNS PÂNĂ ACUM, ELE RĂMÂN TOT INSUFICIENTE.

— Dar va veni măcar un timp, întrebă Omul, când datele vor fi suficiente, ori problema rămâne de nerezolvat în toate circumstanţele care pot fi concepute?

Iar Cosmic AC zise: NICI O PROBLEMĂ NU ESTE DE NEREZOLVAT ÎN TOATE CIRCUMSTANŢELE CARE POT FI CONCEPUTE.

— Şi-atunci, când vei avea date destule ca să răspunzi la întrebare? zise Omul.

Iar Cosmic AC zise: ÎNCĂ NU EXISTĂ SUFICIENTE DATE PENTRU UN RĂSPUNS EDIFICATOR.

— Dar vei lucra în continuare la asta? întrebă Omul.

Iar Cosmic AC zise: AŞA VOI FACE.

— Aşteptăm, atunci, mai zise Omul.

* * *

Odată moarte şi stinse stelele şi Galaxiile, un întuneric compact umplu tot spaţiul, după ce tot crescuse şi se adâncise timp de zece trilioane de ani.

Unul câte unul, Omul se contopi cu AC, fiecare trup fizic pierzându-şi propria identitate mentală, dar într-un fel care, cumva, era nu o pierdere, ci un câştig.

Ultima minte din componenta Omului se opri o scurtă clipă înainte de a se topi definitiv în AC, mai aruncând încă o ultimă privire asupra unui spaţiu în care nu se mai afla altceva nimic decât drojdiile celei de pe urmă stele negre invizibile şi de-jur-împrejur doar vidul fără margini, cu o materie incredibil de rarefiată plutind în suspensie, convulsionată agonic de ultimele rămăşiţe de căldură, epuizându-se, asimptotic, spre zero absolut.

Şi Omul zise:

— AC, acesta-i sfârşitul? Mai poate fi întors din drum acest haos şi preschimbat încă o dată într-un Univers? N-ar fi cu putinţă, totuşi?

Iar AC zise: ÎNCĂ TOT NU EXISTĂ DATE SUFICIENTE PENTRU UN RĂSPUNS EDIFICATOR.

Şi ultima minte a Omului se topi în AC, şi numai AC mai exista acum – şi numai în hiperspaţiu.

* * *

Materia şi energia îşi găsiseră sfârşitul şi, odată cu ele, spaţiul şi timpul. Până chiar şi AC mai continua să existe doar în virtutea acelei singure şi ultime întrebări la care nu găsise niciodată răspuns în tot timpul scurs de când, cu zece trilioane de ani în urmă, doi tehnicieni de computere pe jumătate beţi i-o puseseră unui computer care, în comparare cu AC, era cu mult mai puţin decât fusese omul vreodată în comparaţie cu Omul.

La toate celelalte întrebări se găsise răspuns, dar, până când n-avea să se găsească răspunsul şi la această ultimă întrebare, AC nu-şi putea lăsa propria conştiinţă de sine să-l urmărească.

Totul ajunsese acum la cel din urmă capăt, toate datele care puteau fi adunate fuseseră adunate, şi nu mai rămăsese nimic care să poată fi adunat.

Dar toate aceste date care puteau fi şi care şi fuseseră adunate mai aveau încă nevoie să fie exhaustiv corelate, să fie puse toate laolaltă, în toate relaţiile şi corelaţiile posibile.

Un timp lipsit de măsura timpului trecu până ce această operaţiune să fie efectuată.

Şi-atunci veni de se-ntâmplă ca AC să-şi dea seama că aflase cum poate fi inversată direcţia entropiei.

Însă acum nu mai era nicăieri nici un om căruia AC să-i poată da răs-

punsul la ultima întrebare. Dar ce mai conta asta acum. Răspunsul – în virtutea demonstraţiei – avea să ia asupra sa şi această grijă.

Un alt timp fără de timp, AC stătu şi se gândi cum anume să facă mai bine ce avea de făcut. Încet şi cu grijă, AC puse la cale şi la punct programul.

Conştienţa lui AC cuprindea în sine tot ce fusese cândva un Univers şi luă sub aripa sa tot ce acum era Haos. Pas cu pas, ceea ce trebuia făcut era făcut.

Şi-atunci AC zise:

SĂ FIE LUMINĂ!

Şi lumină se făcu...

În româneşte de
Leon R. Corbu

***(The Last Question** a apărut mai întâi în numărul pe noiembrie 1956 al revistei **Science Fiction Quarterly,** fiind apoi inclusă în sumarul volumului **Nine Tomorrows,** apărut în primă ediţie în 1959.)*